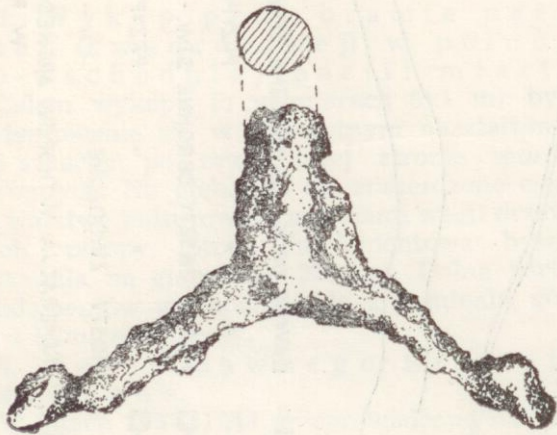

laną. Jeśli chodzi o materiał ceramiczny, to chronologia jego zamyka się w granicach XI–XIII wieku. Zagadkę na razie stanowi ostroga, która wyglądem swoim przypomina formy z późnego okresu rzymskiego (ryc. 3). Być

Ryc. 3. Sanok m. pow. Ostroga z późnego okresu rzymskiego 7/8 w. n. (rys. B. Sierzęga).

Antoni Kunysz i Aleksandra Kwolek

Badania archeologiczne w roku 1963 na terenie Podgrodzia i miasta lokacyjnego w Bieczu

Miasto Biecz w roku 1963 zostało objęte badaniami archeologicznymi stanowiącymi ich kontynuację z lat ubiegłych¹. Prace wykopaliskowe miały w głównej mierze charakter usługowy w związku z prowadzonymi robotami konserwatorskimi przy konserwacji murów obronnych i innych budowli zabytkowych. Z tego też względu główny wysiłek badawczy skoncentrowano na terenie lokacyjnego miasta średniowiecznego w kilku jego punktach (ryc. 1). Wyniki badań omówimy w kolejności prowadzonych prac badawczych.

1. Wykop przy murach miejskich, fosie i wale ziemnym w północno-zachodniej partii miasta.

Wykop posiadał długość 34,5 m, zaś szerokość wynosiła 1,5 m. Zlokalizowano go w odległości 24 m od baszty koło plebanii. Wykopem zwiadowczym przecięto wał ziemny, fosę miejską oraz nasypy ziemne u podnóża muru obronnego. Stwierdzono, że nasyp wału dochował się do

¹ Badania na terenie Biecza od roku 1957 na szeroką skalę przeprowadza mgr A. Kunysz, publikując ogólne wyniki w następujących artykułach: Przyczynki archeologiczne do najdawniejszych dziejów Biecza. „Biecz — studia historyczne”. Wrocław 1963 s. 64–81, tenże: Badania archeologiczne na terenie Biecza w 1961 r. „Sprawozdania Rzeszowskiego Cśrodka Archeologicznego za rok 1961” (powielane) Rzeszów 1961 r. s. 12–16.

może mamy tutaj do czynienia z wcześniejszym osadnictwem na wzgórzu zamkowym, lecz ślady jego zostały zniszczone przez prace budowlane podczas zakładania grodu w tym miejscu w okresie wczesnego średniowiecza oraz budowy zamku w wiekach XIV–XVII.

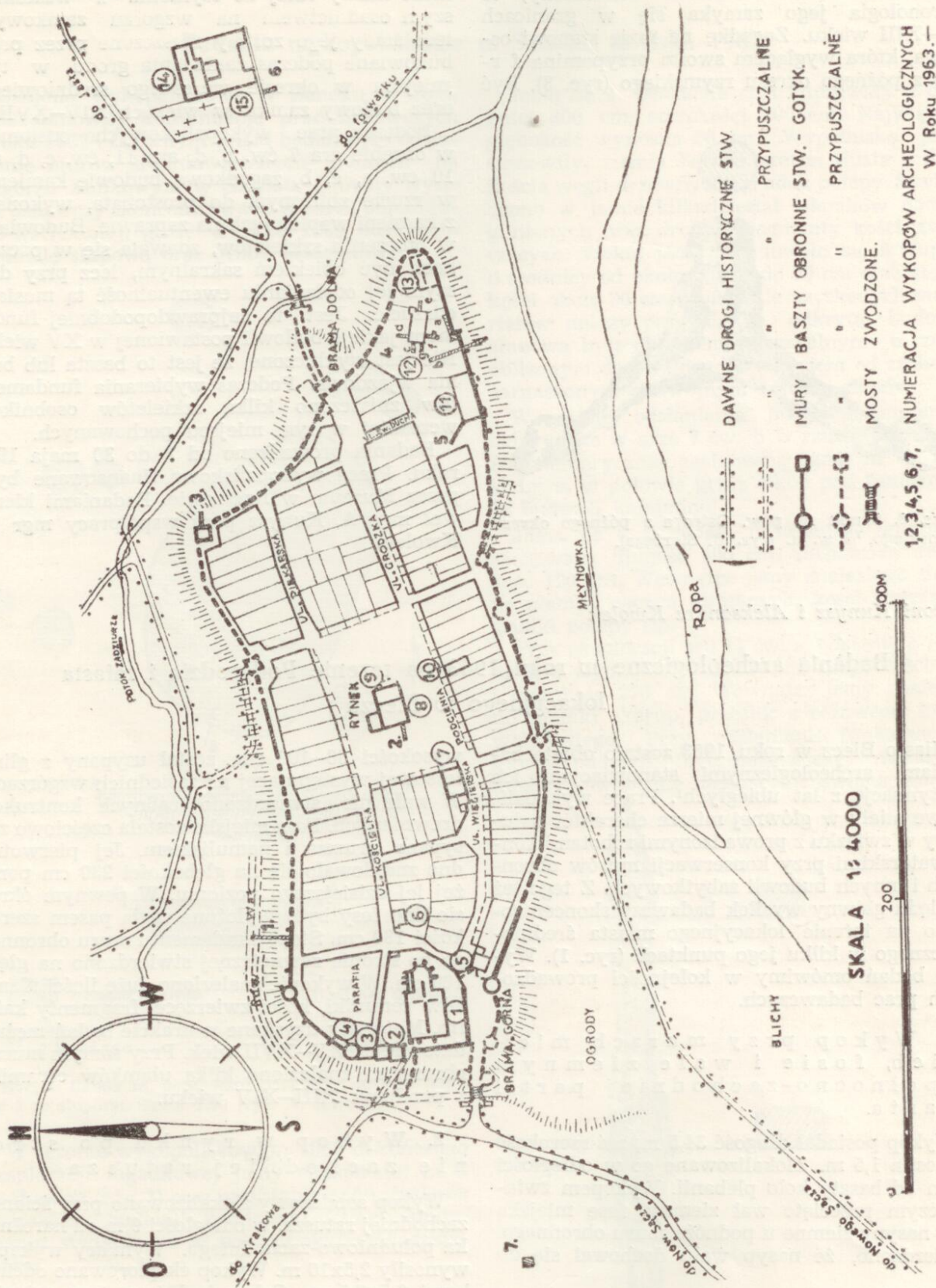
Podczas prac wykopaliskowych odsłonięto w obrębie ara 7 ćw. b, d, ara 11, ćw. c, d, ara 10 ćw. a, c, b, zagadkową budowlę kamienną w rzucie zbliżonym do prostokąta, wykonaną z kamieni wapiennych na zaprawie. Budowla ta w otoczeniu szkieleatów, zdawała się w początkach być obiektem sakralnym, lecz przy dalszym jej odsłanianiu ewentualność tą musiano odrzucić. Jest to najprawdopodobniej fundament jakiejś budowli postawionej w XV wieku. Nie jest wykluczone, że jest to baszta lub brama wjazdowa. Podczas wybierania fundamentów zniszczono kilka szkieleatów osobników wcześniej w tym miejscu pochowanych.

Badania prowadzono od 3 do 30 maja 1963 roku. Prace wykopaliskowe finansowane były przez Muzeum w Rzeszowie. Badaniami kierował mgr A. Kunysz przy współpracy mgr A. Kwolek.

wysokości 80–100 cm, został usypany z gliny lessowej występującej na sąsiednich wzgórzach. W wale nie stwierdzono żadnych konstrukcji drewnianych. Fosa miejska została częściowo zasypaana gruzem i namuliskiem. Jej pierwotne dno znajdowało się na głębokości 230 cm poniżej jej dzisiejszego poziomu. W pewnym okresie dno fosy było wyłożone cegłą pasem szerokości 180 cm. Stopę fundamentu muru obronnego po stronie zewnętrznej stwierdzono na głęb. 180 cm. W wykopie znaleziono duże ilości ułamków ceramiki, kości zwierzęce, fragmenty kafli itp. Materiały uzyskane w trakcie badań można datować na XV–XVII wiek. Przy samym murze obronnym znaleziono kilka ułamków ceramiki z przełomu XIII–XIV wieku.

2. Wykop w rynku po stronie zachodniej ratusza

Wykop sondażowy zlokalizowano przy ścianie zachodniej ratusza, w odległości 9 m od narożnika południowo-zachodniego. Wymiary wykopu wynosiły 2,5x10 m. Wykop eksplorowano odcinkami 2,5x2,5 m. Celem badań w tym rejonie było zorientowanie się w stratygrafii rynku. Niestety poza materiałami z XVIII–XIX wieku nie stwierdzono żadnych starszych nawarstwień kulturowych. Podobny wynik uzyskano w roku 1958 po stronie wschodniej ratusza. Biecz, miasto o bardzo ożywionym rozwoju w średniowieczu nie posiada na rynku żadnych nawarstwień kulturowych. W jaki sposób tłumaczyć to zja-

Ryc. 1. Plan Bieczy pow. Gorlice, z lokalizacją miejsc badanych w roku 1963. 1. Kościół parafialny — gotyk. 2. Dzwonnica obronna — gotyk. 3. Kościół św. Barbary — gotyk i renesans. 4. Stara plebania — gotyk i renesans. 5. Dom Fajera z 1523 r. — renesans. 6. Dom z roku 1612 tzw. Dom Kromera — renesans. 7. Dom tzw. Bieca — gotyk i renesans. 8. Ratusz z wieżą gotycką. 9. Fundamenty gotyckie cz. ratusza. 10. Dom z XVI w. — renesans. 11. Fierwotne wójtostwo. 12. Szpital św. Ducha z roku 1487. 13. Kościół św. Ducha (nie istniejący). 14. Kościół św. Anny — renesans. 15. Klasztor O.O. Reformatorów — barok.

Rys. Romuald Halicki.

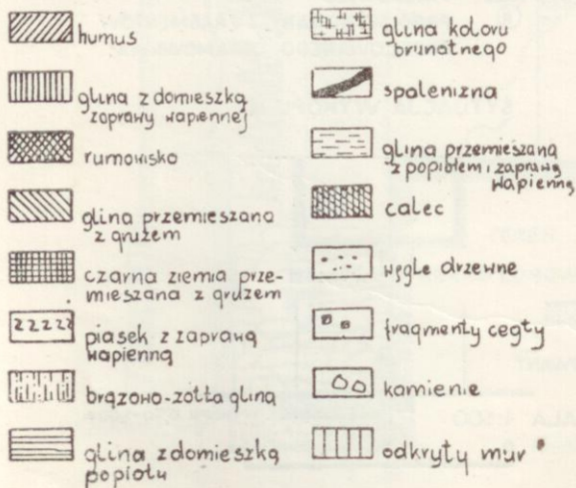
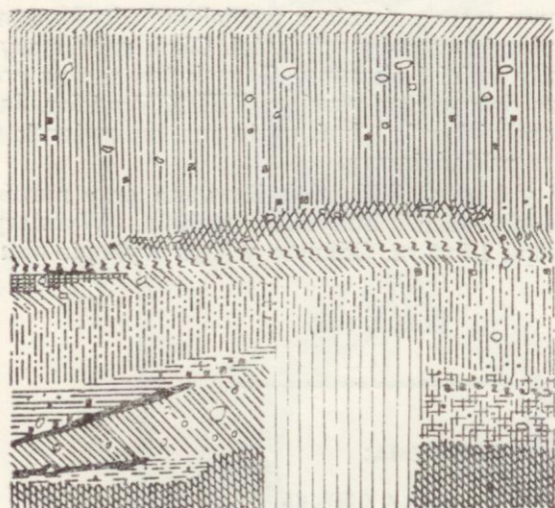
wisko, gdy w innych miastach (jak np. Kraków) stwierdzamy kilkumetrowe warstwy kulturowe? Być może staranne utrzymywanie rynku (placu targowego) doprowadziło do niezachowania się do naszych czasów dawnych śladów działalności ludzkiej na tym terenie.

3. Wykop przy bramie narożnej (kwadratowej) w północno-wschodniej partii miasta.

Celem wykopu (o wymiarach 6x1 m) było zorientowanie się w pierwotnym ukształtowaniu skarpy po zewnętrznej stronie murów obronnych. Na głęb. 165 cm stwierdzono ciekawą warstwę kulturową, z grudkami węgla drzewnych i polepy. Stopa fundamentowa baszty wystąpiła na głębokości 230 cm. Dolna partia fundamentów wykonana była z kamienia, górna z kamienia i cegły.

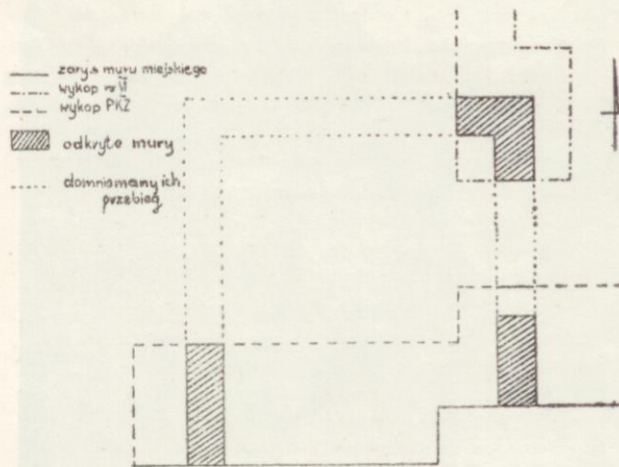
4. Rejon dawnego Szpitala św. Ducha.

W latach 1957–1958 przeprowadzono na tym terenie szerokie prace badawcze mające na celu wviaśnienie charakteru pierwotnego „rodu”, drugiego zamku bieckiego. W roku sprawozdawczym przystąpiono ponownie do szeroki badań na tym terenie, zakładając kilka wykopów:

Ryc. 2. Biecz pow. Gorlice. Wykop nr I na terenie dawnego szpitala św. Ducha. Profil ściany północnej. Skala 1:60.

Wykop I (Ryc. 2) zlokalizowany został wzdłuż muru obronnego przez ekipę pracowników PKZ z Krakowa, przygotowujących wzmocnienie stopy fundamentowej muru, przez zakła-

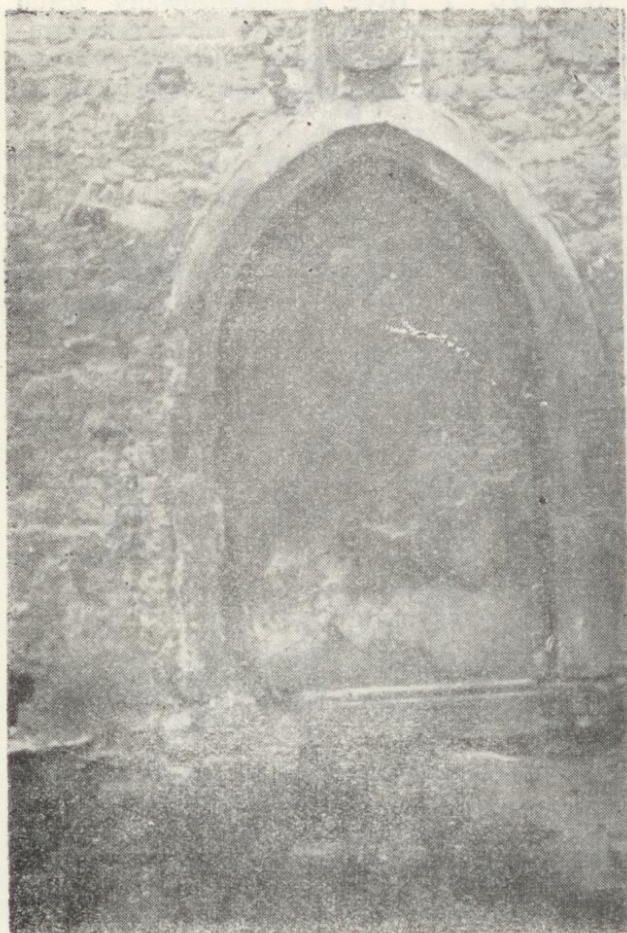
Ryc. 3. Biecz pow. Gorlice. Rzut poziomy odkrytych murów zagadkowej budowli, domniemany jej zarys. Skala 1:200.

danie obudowy żelbetonowej. Przy pracach ziemnych natrafiono na dawne mury zagadkowej budowli, biegnące w poprzek muru obronnego i wchodzące pod niego. Odkryty mur posiadał grubość 100 cm, wysokość zachowana 135 cm, długość około 250 cm. W odległości 720 cm od odkrytego muru odsłonięto identyczny mur drugi. Mury fundamentowe owej budowli wykonane są z kamienia na zaprawie wapiennej. Mur ten można datować na początek XIV w. (Ryc. 3).

Wykop II założono na osi półn.-półd. przecinając nim mur obronny. Wymiary wykopu wynosiły 18x1,5 m. Stwierdzono w wykopie kilka nawarstwień o miąższości do 30 cm, zawierających ułamki ceramiki, gwoździe żelazne itp. W wykopie znaleziono monetkę z r. 1712 oraz dwie z XVIII wieku. W najniższej warstwie kulturowej wystąpiła ceramika t.zw. „kolonizacyjna” datowana na XIV wiek. W przebadanym wykopie udało się uchwycić stopę fundamentową muru obronnego na głęb. 320 cm. Stwierdzono po zewnętrznej stronie muru istnienie przypory. Przy przyporze znaleziono grot kuszy.

Wykop III zlokalizowany przy portalu gotyckim od strony zachodniej (w sąsiedztwie wykopu nr II z roku 1958). Posiadał wymiary 5x2 m. Odsłonięto na głęb. 40 cm sklepienie piwnicy, trzy nożniowy bruków dawnego dziedzińca, spora ilość ułamków naczyń glinianych, kafli itp. (Ryc. 4 i 4a).

Wykop IV. Założono po stronie północnej budynku pod otworem gotyckim. Celem wykopu było (wymiarzy 2x2,5 m) wyjaśnienie nawarstwień kulturowych i pierwotnych poziomów dziedzińca. Na głęb. 30 cm, uchwyciono pierwotny poziom po progu gotyckim. Stopa fundamentowa znajdowała się na głęb. 190 cm od obecnego poziomu (ryc. 5a).

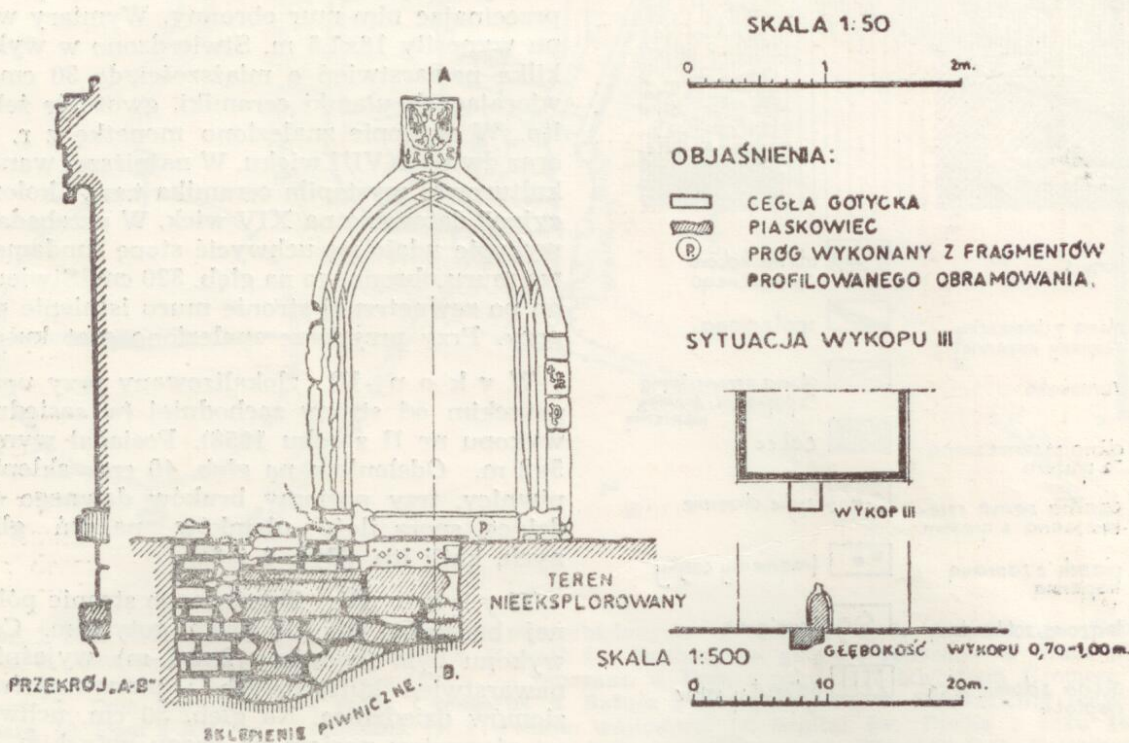
Ryc. 4. Biecz pow. Gorlice. Zdjęcie gotyckiego portalu w ścianie zachodniej Szpitala św. Ducha.

Fot. Wł. Błaszczak

W y k o p V usytuowano pod wejściem gotyckim od strony wschodniej, jego celem było rozpoznanie charakteru fundamentów. Przy okazji na głęb. 80–110 cm, odkryto skupisko uszkodzonych szkieletów, głównie czaszek ludzkich (około 20 sztuk). (ryc. 5b).

W y k o p VI zlokalizowano na przedłużeniu muru budewli prostokątnej odkrytego w wykopie nr I. Celem tego wykopu było uchwycenie narożnika owego fundamentu. Wykop posiadał wymiary 19x1,5 m. W wykopie tym znaleziono sporą ilość materiału ceramicznego z XIV–XV wieku. Znaleziono 4 monетки, jedną udało się rozpoznać, był to denar koronny, Kazimierza Jagiellończyka (z lat 1446–1492). W odległości 8,2 m od muru obronnego odkryto narożnik zagadkowej budowli. W północnej części wykopu tuż przy ścianie budynku Szpitala św. Ducha na głęb. 260 cm odkryto stopę fundamentu. Na głębokości 225 cm od powierzchni gruntu tuż przy ścianie południowej Szpitala św. Ducha w odległości 15 cm od odsadki fundamentu odkryto duże naczynie. Naczynie posiada formę gruszkowatą z mocno wwniętą krawędzią. Naczynie obtoczone na kole garncarskim, powierzchnia zdobiona przy pomocy żłobków poziomych. Średnica wlewu wnosi 24 cm, dna 13 cm. Garnek wypełniony był do połowy czarną ziemią z węgłkami drzewnymi i śladami przepalonych kości. Obok garnka wystąpiły kości i skorupy. Garnek ten można robowco datować na przełom XIII/XIV wieku. Jaka spełniał rolę? być może ma on związek z ofiarą zakładzinową.

W y k o p VII zlokalizowano przy narożniku pld.-zach. budynku szpitala. Wymiary wykopu 1,5x3 m. Odkryto w tym wykopie obu-

Ryc. 4a. Biecz pow. Gorlice. Profil gotyckiego portalu oraz wykopu nr III przy Szpitalu św. Ducha.

Rys. A. Błaszczak, opr. inż. R. Halicki

dowę wejścia do piwnic budynku z zewnątrz. Wejście do piwnic posiada szerokość 1,5 m.

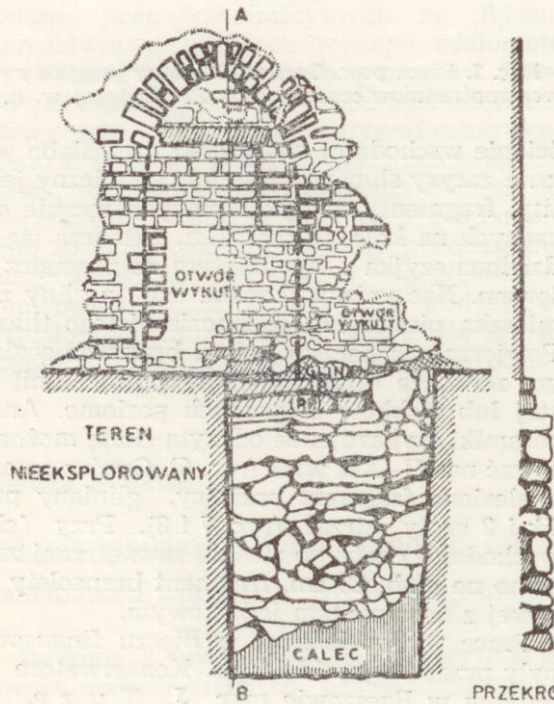
5. Wykop na dziedzińcu internatu.

Przeprowadzony został przez ekipę robotników z Wydziału Gospodarki Komunalnej Miejskiej Rady Narodowej w Bieczu. W odległości 14,3 m od ściany narożnej płn.-zach. budynku internatu odkryto sklepienie piwnicy oraz dwa

zagadkowe mury biegnące w dużej odległości od siebie. Badań szerszych nie przeprowadzono z braku kredytów i końca sezonu badawczego.

6. Wykop na terenie klasztoru Reformatów.

Teren klasztoru Reformatów stanowił miejsce III zamku bieckiego. Od kilku lat zainteresowanie archeologów wzbudził kopiec w obrę-

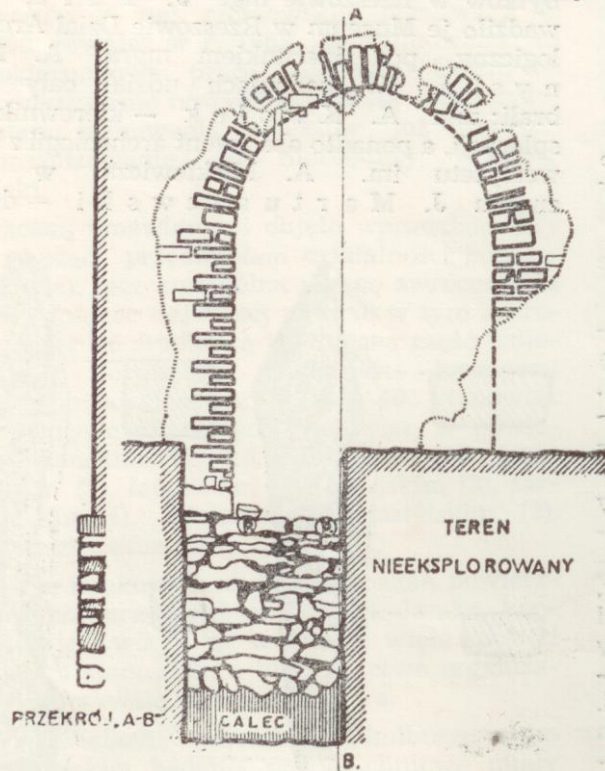
SKALA 1:50

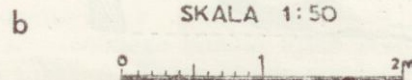
OBJAŚNIENIA:

- CEGŁA GOTYCKA
- PIASKOWIEC
- PRÓG
- PRÓG PIĘRWOTNY
- KAMIEŃ ŁAMANY I OTOCZAKI
- OTWÓR OKIENNY
- PIĘRWOTNY OTWÓR GOTYCKI

SYTUACJA WYKOPU IV

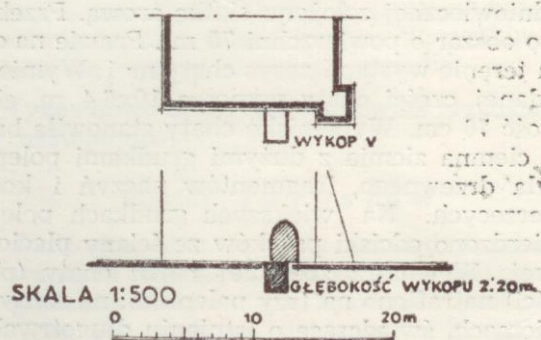
SKALA 1:50

OBJAŚNIENIA:

- CEGŁA GOTYCKA
- PRÓG
- KAMIEŃ ŁAMANY I OTOCZAKI
- TYNK

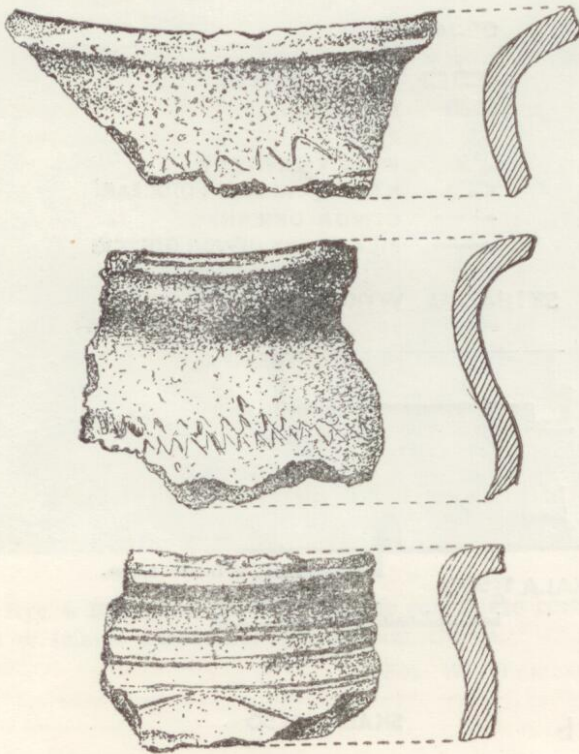
SYTUACJA WYKOPU V

Ryc. 5. Biecz pow. Gorlice. a) Portal gotycki w północnej ścianie Szpitala św. Ducha oraz południowy profil wykopu nr IV. b) Czwór gotycki w ścianie wschodniej Szpitala św. Ducha oraz wschodni profil wykopu nr V.

kys. A. Elaszczyk, opr. inż. R. Halicki

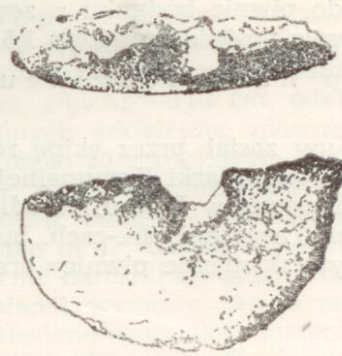
bie murów klasztornych, usytuowany w pld.-zach. partii wzgórza od strony miasta. Według tradycji ustnej miała się tutaj znajdować baszta zamkowa. Zlokalizowany na kopcu na osi N-S wykop o dług. 5 m i szerokości 1 m, dostarczył sporo gruzu (wapno, ułamki cegły). Calec wystąpił na głębokości 370 cm od powierzchni kopca. W dolnej warstwie kulturowej natrafiono na materiał ceramiczny datowany monetą z r. 1564. Luźno znaleziono jedną monetę z XV wieku. Nie stwierdzono żadnych murów ani też fundamentów budowli, brak było śladów umocnień drewnianych.

Ryc. 6. Biecz pow. Gorlice. Materiały ceramiczne z obrębu chaty nr 1 na Podgrodziu. (Rys. B. Sierzęga) 1/2 w. n.

7. Badania archeologiczne na terenie Podgrodzia.

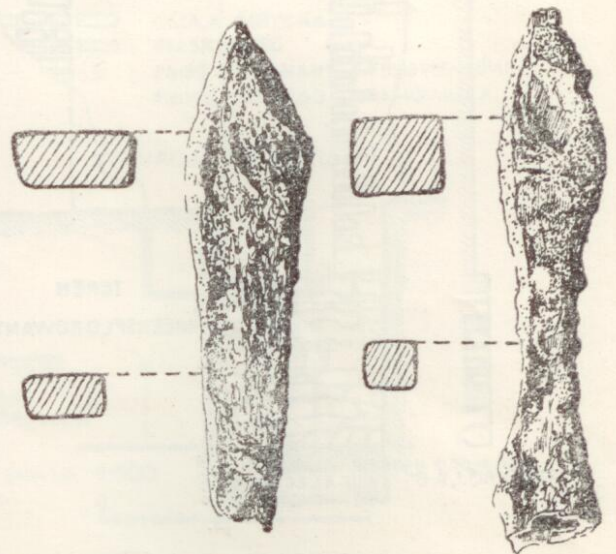
Badania na terenie Podgrodzia (pole W. Tumidajewicza) stanowiły również kontynuację prac podjętych w tym miejscu w roku 1961. W miejscu gdzie odkryto zarys chaty wczesnośredniowiecznej założono siatkę arową. Przebadano obszar o powierzchni 75 m². Prawie na całym terenie wystąpił zarys chaty nr 1. Wymiary zbadanej części chaty wynoszą 10x6,4 m, głębokość 70 cm. Wypełnisko chaty stanowiła bardzo ciemna ziemia z dużymi grudkami polepy, węgla drzewnego, fragmentów naczyń i kości zwierzęcych. Na większych grudkach polepy stwierdzono odciski patyków ze ściany plecionkowej. Wewnątrz zbadanej partii chaty (płd. części) natrafiono na trzy paleniska, na różnych poziomach, świadczące o istnieniu długotrwałego osadnictwa w tym miejscu. Paleniska ułożone były z kamieni, wokół których wystąpiły duże ilości polepy i węgla drzewnych. Przy

Ryc. 7. Biecz pow. Gorlice. Gliniany prześlik z chaty wczesnośredniowiecznej. (Rys. B. Sierzęga) w. n.

ścianie wschodniej chaty odkryto 3 słabo widoczne zarysy słupów. Materiał ceramiczny jednolity, fragmenty naczyń lepionych ręcznie obtaczanych na kole garncarskim, zaznacza się wydzielona szyjka z wywiniętym na zewnątrz wylewem. Naczynia wykonane są z gliny z domieszką piasku lub drobnoziarnistego tłucznia. Powierzchnia naczyń koloru brunatno-ceglastego, zdobiona ornamentem w postaci linii falistej lub żłobków biegnących poziomo. Analiza ceramiki wykazuje, że odkrytą chatę można datować na XI–XII wiek (ryc. 6). Oprócz ceramiki znaleziono fragment prażnicy, gliniany prześlik i 2 groty strzał (ryc. 7 i 8). Przy ścianie wschodniej chaty po stronie zewnętrznej znaleziono na głęb. 28 cm. fragment bransolety brązowej z ornamentem jodełkowym.

Prace wykopaliskowe w Bieczu finansowane były przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie mgr J. Turę, prowadziło je Muzeum w Rzeszowie Dział Archeologiczny, pod kierunkiem mgra A. Kunysza. W badaniach udział cały czas brali: mgr A. Kwolek – kierownik eksploracji, a ponadto absolwent archeologii z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu J. Martuszewski – doku-

Ryc. 8. Biecz pow. Gorlice. Grociaki strzał z chaty wczesnośredniowiecznej. (Rys. B. Sierzęga) w. n.

mentacja rysunkowa oraz studentka archeologii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu H. Malinowska, student z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie A. Koperski. Dokumentacje odkrytych relikwów architektury wykonywał inż. R. Ha-

licki z Przemyśla. Przez pewien okres czasu w badaniach udział wzięli w ramach współpracy międzymuzealnej mgr W. Błaszczyk, dyrektor Muzeum w Częstochowie oraz mgr T. Ślaski, kierownik Muzeum w Bieczu.

Aleksandra Kwolek

Ratownicze prace archeologiczne w Jarosławiu

Podczas prac kanalizacyjnych na Rynku w Jarosławiu w profilach wykopu odsłonięto nawarstwienie poszczególnych poziomów Rynku. W południowej partii wykopu odsłonięto zagadkowy mur. W profilu stratygraficznie wydzielono 8 warstw kulturowych zalegających na calcu, sięgających do głębokości 175 cm od powierzchni gruntu. Warstwy te o miąższości średnio 20–30 cm odzwierciedlały poszczególne poziomy Rynku od XV–XX w. Na głębokości 185 cm odsłonięto drewnianą rurę wodociagową. Odsłonięty mur posiadał szerokość 2,1 m wysokość 2,15 m. Ze względu na to, że odsło-

nięto tylko jego mały fragment, trudno jest określić jego funkcję. Zbyt duże oddalenie muru od odkrytych w latach ubiegłych fundamentów kościoła św. Michała nie pozwala na łączenie go z tą budowlą.

Wykop długości 50 m, szerokości 1 m usytuowany był w kierunku północ-południe, znajdował się w odległości 18,6 m od ściany wschodniej Ratusza. Prace ratownicze wykonała autorka w miesiącu lipcu z funduszy Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Rzeszowie.

Kazimierz Moskwa

Badania powierzchniowe i nowo odkryte stanowiska archeologiczne z ramienia Konserwatora Zabytków Archeologicznych Województwa Rzeszowskiego w roku 1963

W związku z inwentaryzacją i weryfikacją stanowisk archeologicznych, prowadzoną systematycznie w woj. rzeszowskim począwszy od r. 1958, również w r. 1963 kontynuowano tu wielokierunkowe prace terenowe. Celem ich było odkrywanie nowych stanowisk oraz zbadanie stanu zachowania obiektów już znanych i zorganizowanie im niezbędnej ochrony i opieki.

Pracami omawianymi objęto wprawdzie cały teren będący przedmiotem działalności konserwatorskiej, lecz szczególną uwagę zwrócono na obszary mające najwięcej potrzeb w tym zakresie, a więc na środkową i północną część województwa. Rezultatem działalności terenowej jest przeinspekcjonowanie około 400 stanowisk oraz odkrycie 87 nowych stanowisk w powiatach: niżańskim (47), kolbuszowskim (18), jarosławskim (7), łańcuckim (3), leżajskim (3), tarnobrzeskim (4), mieleckim (2), jasielskim (2), oraz rzeszowskim (1).

Opiekę naukową nad całością badań powierzchniowych sprawował prof. dr R. Jamka, konsultując je i wizytując w terenie wiele spośród odkrytych stanowisk, a kierownictwo organizacyjne spoczywało w rękach autora.

W powiatach: niżańskim, kolbuszowskim i jarosławskim badania powierzchniowe miały charakter systematyczny. W powiecie niżańskim działali A. Talar (odkrył 38 nowych sta-

nowisk) i Z. Kapera (odkrył 9 nowych stanowisk). W powiecie jarosławskim wszystkie nowe stanowiska są rezultatem prac J. Micka i J. Lelionka. W powiecie kolbuszowskim mgr S. K. Kozłowski z grupą studentów Uniwersytetu Warszawskiego odkrył kilka stanowisk. Działał tu także A. Talar przysparzając nowych stanowisk. Niektórych odkryć dokonano przy okazji prac wykopaliskowych, np. w Woli Małej pow. Łańcut (3 stanowiska odkryte przez R. Mazurę). Informacje odnośnie istnienia wielu stanowisk zawdzięczamy często osobom nie związanym lub słabo związanym zawodowo z archeologią, zwłaszcza działaczom kultury, społecznym opiekunom zabytków, specjalnie dr K. Skowrońskiemu, M. Skowrońskiemu, dr Wł. Balickiemu, mgr St. Gajerskiemu, dyr I. Błaszkiewiczowi, mgr F. Młynkowi, J. Benbenkowi, Wł. Wermińskiemu i wielu innym. Wszystkim im należą się wyrazy szczerzego uznania.

Wykaz nowo odkrytych stanowisk przedstawia się następująco:

Powiat J a r o s ł a w

1. Jodłówka, stan. 2 (pola pomiędzy zabudowaniami wsi a cmentarzem) — uszkodzona gładzona siekiera z krzemienia pasiastego (Ryc. 1a), gładzona siekierka z krzemienia sinego (Ryc. 1b), siekierka z krzemienia nadbużańskiego, gładzona przy ostrzu (Ryc.